

15-дәріс

ҚАЗАҚСТАННЫҢ
АШЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ

МАКРОЭКОНОМИКА

Валюта бағамы және төлем балансы

Тақырыптың мақсаты:

Айырбас бағамы қалай анықталатынын түсіндіру
Пайыздық ставкалардың тепе-теңдігін және сатып алу қабілетінің тепе-теңдігін түсіндіру
Баламалы айырбас бағамы саясатын сипаттау және олардың әсерлерін түсіндіру
Төлем балансының шоттарын сипаттау және халықаралық тапшылық қалай туындайтынын түсіндіру

Доллар (\$), еуро (€) және иен (¥) әлемдік ақшаның үш бөлігі болып табылады және көптеген халықаралық төлемдер олардың біреуін пайдалана отырып жүргізіледі. Басқа ақша түрлері тұрғысынан доллар құндылығын не анықтайды?

Отыз жыл бойы Құрама Штаттардың өзінің халықаралық саудасында тапшылық болды, және шетелдік кәсіпкерлер американдық кәсіпорындарды сатып ала отырып, алып виртуалды арбалармен ел бойынша жүріп кетті. Неліктен?

Бұл тарауда сіз осы сұрақтарға жауап таба аласыз.

Валюта Нарығы

Walmart Жапониядан Blu-ray-плеерлерді импорттаған кезде, ол жапон иендерімен төлейді. Japan Airlines ұшақты Boeing-тен сатып алған кезде, ол АҚШ долларын пайдалана отырып төлейді. Сіз Еуропалық демалыс алған кезде, Еуромен. Адамдар басқа елден заттарды сатып алған кезде, олар осы елдің валютасын мәміле жасау үшін пайдаланады. Бұл халықаралық деңгейде саудаланатын элемент ешқандай маңызды емес. Бұл Blu-ray плеер болуы мүмкін, ұшақ, халықаралық демалыс, сақтандыру немесе банктік қызметтер, жылжымайтын мүлік, үкімет немесе корпорация акциялары мен облигациялары, немесе тіпті бүкіл бизнес болуы мүмкін.

Шетелдік ақша американдық сияқты. Ол Орталық банк шығарған банкноттар мен монеталардан, сондай-ақ банктердегі және басқа да депозитарлық мекемелердегі депозиттерден тұрады. Біз алдыңғы дәрістерде американдық ақшаны сипаттаған кезде, біз валютаны (банкноттар мен монеталарды) және депозиттерді айырдық. Бірақ біз шетелдік ақша туралы айтқан кезде, біз оларды шетелдік валюта деп атаймыз. Шетел валютасы - бұл ақша банкноттар, монеталар немесе банк депозиттері болып табылатындығына қарамастан, басқа елдердің ақшасы.

Біз бұл шетел валютасын сатып аламыз, ал шетелдіктер валюта нарығында АҚШ долларын сатып алады.

Валюта Саудасы

Бір елдің валютасы валюта нарығында басқа елдің валютасына айырбасталады. Валюталық нарық - бұл қала орталығындағы бозғылт базар немесе жеміс-көкөніс нарығы емес. Валюта нарығы мың адам-импорттаушылар мен экспорттаушылар, банктер, халықаралық инвесторлар мен алыпсатарлар, халықаралық саяхатшылар мен валюталық брокерлер деп аталатын мамандандырылған трейдерлерден тұрады.

Валюта нарығы дүйсенбі күні таңертең Сиднейде, Австралия мен Гонконгта ашылады, ал Нью-Йоркте әлі жексенбі күннің кеші. Күн басталысымен нарықтар Сингапурда, Токиода, Бахрейнде, Франкфуртте, Лондонда, Нью-Йоркте, Чикаго мен Сан-Францискода ашылады. Батыс жағалауының нарықтары жабық болғандықтан, Сидней келесі жұмыс күні үшін ашық. Валюта нарығында күн жоқ. Әлем бойынша дилерлер Интернетте тұрақты байланыста және 2016 жылдың типтік күні валюта нарығында \$5,1 трлн (барлық валюталардың ішінде) - бұл шамамен секунды \$ 6 млн құрайды.

Валюта немесе айырбас бағамы

Валюталық бағам - бұл валюта нарығында бір валюта басқа валютаға айырбасталатын баға. Мысалы, 23 Тамыз 2017 жыл \$ 1 үшін 109 Жапон иені немесе 85 еуроцентті сатып алуға болады. Осылайша, айырбас бағамы бір доллар үшін 109 иен немесе бір доллар үшін 85 еуроцентті құрады.

Айырбас бағамы ауытқиды. Кейде ол көтеріледі, кейде құлайды. Айырбас бағамының артуы доллар бағамының көтерілуі, ал айырбас бағамының төмендеуі - доллар бағамының төмендеуі деп аталады. Мысалы, айырбастау бағамы \$ 109 иен - нен \$ 110 иен-ге дейін көтерілген кезде, доллар Иен-ге қатысты

өсуде; айырбастау бағамы \$ 110 иен-нен \$ 109 иен-ге дейін төмендеген кезде доллар Иен-ге қатысты күнсызданады.

АҚШ долларының курсы туралы сұрақтар

Валюта нарығындағы АҚШ долларының жағдайы біз осы тарауда қарастырылатын бірқатар мәселелерді тудырады.

Біріншіден, айырбастау бағамы қалай анықталады? Неге АҚШ доллары кейде қымбат, кейде күнсызданады?

Екіншіден, Федералды Резервтік Жүйесі және басқа да орталық банктер валюта нарығында қалай жұмыс істейді? Атап айтқанда, АҚШ доллары мен Қытай юанінің арасындағы айырбас бағамы қалай белгіленді және неге ол көптеген жылдар бойы тұрақты болды?

Үшіншіден, валюталық бағамдардың ауытқуы біздің халықаралық сауда мен халықаралық төлемімізге қалай әсер етеді? Атап айтқанда, біз айырбас бағамын өзгерту жолымен біздің халықаралық тапшылықты жою немесе кем дегенде азайту мүмкін бе? Юань бағамы Америка Құрама Штаттары мен Қытай арасындағы сауда және төлем балансын өзгертеді ме?

Біз валюталық нарықтағы сауда айырбас бағамын қалай анықтайтынынан зерттеуден бастаймыз.

Айырбас бағамы-бұл баға

Валюта немесе айырбас бағамы – бұл бір валютаның екінші бірліктегі бағасы. Барлық бағалар сияқты, айырбастау бағамы валюта нарығында анықталады.

АҚШ доллары валюта нарығында саудаланады және әрбір жұмыс күні сағат сайын ондаған мың трейдерлерді талап етеді. Оның трейдерлері көп болғандықтан, сауда жасай алатындарға шектеу жоқ, Валюталық нарық бәсекелестік нарық болып табылады.

Бәсекелестік нарықта сұраныс пен ұсыныс бағаны анықтайды. Сондықтан айырбас бағамын айқындайтын күштерді түсіну үшін валюта нарығындағы сұраныс пен ұсынысқа әсер ететін факторларды зерделеу қажет. Бірақ валюталық нарықтың ерекшелігі болады, әрине ол сол қасиеттерімен ерекше.

Бір ақшаға сұраныс-бұл басқа ақшаны ұсыну.

Қандай да бір басқа елдің ақшасын иеленетін адамдар оларды АҚШ долларына айырбастағысы келсе, олар АҚШ долларын талап етеді және өзі басқа елдің ақшасын ұсынады. АҚШ долларын ұстайтын адамдар оларды басқа елдің ақшасына айырбастағысы келсе, олар АҚШ долларын ұсынады және өзі басқа елдің ақшасын талап етеді.

Осылайша, АҚШ долларына сұранысқа әсер ететін факторлар Еуро, Жапон иені немесе қытай юанінің ұсынысына да әсер етеді. Және осы басқа елдің ақшасына сұранысқа әсер ететін факторлар, сондай-ақ АҚШ долларының ұсынысына әсер етеді.

Алдымен валюталық нарықта АҚШ долларына деген сұраныстың әсерін қарастырайық.

Валюта нарығындағы сұраныс

Адамдар Америка өндірісінің тауарлары мен қызметтерін-АҚШ экспортын сатып алу үшін валюта нарығында АҚШ долларын сатып алады. Олар сондай-ақ облигациялар, акциялар, кәсіпорындар мен жылжымайтын мүлік сияқты американдық активтерді сатып алу мүмкіндігіне ие болу үшін АҚШ долларын сатып алады немесе АҚШ долларында банктік шотта өз ақшасының бір бөлігін ұстайды.

Валюта нарығында талап етілетін АҚШ долларының саны-трейдерлер берілген бағам бойынша берілген уақыт кезеңі ішінде сатып алуды жоспарлап отырған сома. Бұл сан көптеген факторларға байланысты, бірақ олардың негізгілері

1. Валюта бағамы
2. АҚШ экспортына әлемдік сұраныс
3. АҚШ пен басқа елдердегі пайыздық мөлшерлемелер
4. Күтілетін болашақ айырбас бағамы

Алдымен валюта нарығында талап етілген АҚШ долларының саны мен айырбас бағамы арасындағы өзара байланысты қарастырамыз, қалған үш әсер өзгеріссіз қалады.

Сұраныс Заңы адамдар бағалайтын барлық игіліктер секілді АҚШ долларына да таралады. Айырбастау бағамы жоғары болған сайын, валюта нарығында сұранысқа ие АҚШ долларының көлемі аз болады. Мысалы, АҚШ долларының нарықтық бағасы 100 иен-нен 120 иен-ге дейін көтерілсе, бірақ ештеңе өзгермейді, адамдар валюта нарығында сатып алуды жоспарлап отырған АҚШ долларының көлемі азаяды. Айырбастау бағамы екі себеп бойынша талап етілген АҚШ долларының көлеміне әсер етеді:

1. Экспорт әсері
2. Күтілетін пайда әсері

Америка экспортының құны неғұрлым көп болса, соғұрлым валюта нарығында Америка экспортының сатып алушыларына талап етілген АҚШ долларының көлемі көп болады. Бірақ американдық экспорттың құны шетелдік сатып алушы валютасында көрсетілген Америка өндірісінің тауарлары мен қызметтерінің бағасына байланысты. Және бұл бағалар айырбас бағамына байланысты. Айырбас бағамы төмен болған сайын, шетелдіктер үшін американдық өндірістің тауарлары мен қызметтерінің бағасы соғұрлым төмен және американдық экспорттың көлемі соғұрлым көп болады. Сондықтан, егер бағам құлдыраса (ал басқа факторлар өзгеріссіз болса), валюта нарығында талап етілген АҚШ долларының көлемі ұлғаяды.

Экспорттаудың Жұмыс барысындағы әсерін көру үшін жаңа 787 Dreamliner Boeing тапсырыстарын қарастырып көрейік. Егер бұл ұшақтың бағасы 100 миллион доллар болса, ал айырбастау бағамы-АҚШ доллары үшін 90 еуроцент болса, оның бағасы KLM, еуропалық әуекомпания үшін 90 миллион еуро. KLM бұл баға тым жоғары деп шешеді, сондықтан ол Dreamliner сатып алмайды. Егер айырбас бағамы 80 АҚШ доллары үшін еуроцент және басқа да факторлар тұрақты болса, Dreamliner бағасы 80 миллион еуроға дейін төмендейді, сондықтан KLM бір сатып алуды шешеді және 100 миллион АҚШ долларын сатып алу үшін валюта нарығына шығады.

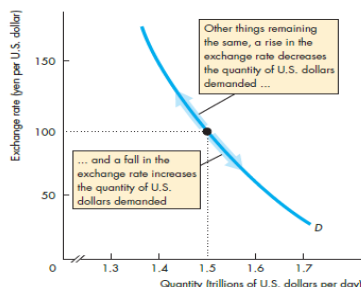
АҚШ долларын иеленуден күтілетін пайда неғұрлым көп болса, валюта нарығында сұранысқа ие АҚШ долларының көлемі соғұрлым көп болады. Бірақ күтілетін пайда айырбас бағамына байланысты. Осы күтілетін болашақ айырбас бағамы үшін бүгінгі айырбас бағамы төмен болған сайын, бүгін АҚШ долларын сатып алудан күтілетін пайда да, оларды ұстап қалу да соғұрлым валюта нарығында талап етілетін АҚШ долларының көлемі де көп болады. Мысал қарастырайық.

Mitsubishi Bank, Жапон Банкі айырбастау бағамы жыл соңында АҚШ доллары үшін 120 иен құрайды деп болжайды. Егер бүгінгі айырбастау бағамы АҚШ доллары үшін 120 иен болса, Mitsubishi Bank АҚШ долларын сатып алудан және жыл соңына дейін ұстап қалудан пайда күтпейді. Бірақ егер бүгінгі айырбастау бағамы АҚШ доллары үшін 100 иен болса, ал Mitsubishi Bank АҚШ долларын сатып алса, ол жыл соңында доллар үшін 120 иен сатуға және әрбір сатып алынған АҚШ доллары үшін 20 иен-ге пайда алуға үміттенеді.

Бүгінгі күні айырбас бағамы төмен болған сайын, АҚШ долларын ұстап қалудан күтілетін пайда соғұрлым валюта нарығында сұранысқа ие АҚШ долларының көлемі де көп.

АҚШ долларына деген сұраныс қисығы

1 суретте валюталық нарықта АҚШ долларына деген сұраныстың қисығы көрсетілген.

Басқа да тең жағдайларда айырбастау бағамының өзгеруі тұтынылатын АҚШ доллары көлемінің өзгеруіне және сұраныс қисығы бойынша қозғалысқа әкеледі. Көрсеткіштер мұндай қозғалыстарды көрсетеді.

Осы тақырып бойынша алдағы уақытта біз сұранысты өзгертетін факторларды қарастыратын боламыз. Бұған дейін, АҚШ долларының ұсынысын анықтайық.

Валюта нарығындағы ұсыныс

Адамдар мен кәсіпорындар АҚШ долларын сатады және шетелдік өндіріс тауарлары мен қызметтерін-АҚШ импортын сатып алу үшін басқа валютаны сатып алады. Олар сондай-ақ АҚШ долларын сатады және облигациялар, акциялар, кәсіпорындар мен жылжымайтын мүлік сияқты шетел активтерін сатып алу үшін немесе шетел валютасында деноминацияланған банк депозиттерінде өз ақшасының бір бөлігін ұстау үшін шетел валютасын сатып алады.

Валюта нарығына жеткізілетін АҚШ долларының көлемі-бұл трейдерлер берілген айырбас бағамы бойынша берілген уақыт кезеңі ішінде сатуды жоспарлап отырған сома. Бұл сан көптеген факторларға байланысты, бірақ олардың негізгілері

1. Валюта бағамы
2. АҚШ-тың импортқа сұранысы
3. АҚШ пен басқа елдердегі пайыздық мөлшерлемелер
4. Күтілетін болашақ айырбас бағамы

Валюта нарығындағы ұсыныстар Заңын қарастырайық-валюта нарығына жеткізілетін АҚШ долларының көлемі мен айырбас бағамы арасындағы арақатынас, қалған үш факторлар өзгеріссіз қалады.

Айырбастау бағамы жоғары болған сайын, валюта нарығына жеткізілетін АҚШ долларының көлемі соғұрлым көп. Мысалы, егер айырбастау бағамы АҚШ доллары үшін 100 иен-нен 120 иен-ге дейін арттырылса және басқа факторлар тұрақты болса, адамдар валюта нарығында сатуды жоспарлап отырған АҚШ долларының көлемі ұлғаяды.

Айырбас бағамы екі себеп бойынша жеткізілетін долларға әсер етеді:

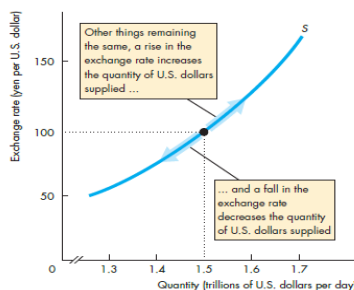
1. Импорт әсері
2. Күтілетін пайда әсері

Америка импортының құны неғұрлым көп болса, соғұрлым валюта нарығына жеткізілетін АҚШ долларының көлемі көп болады. Бірақ американдық импорттың құны АҚШ долларымен көрсетілген шетелдік өндірістің тауарлары мен қызметтерінің бағасына байланысты. Бұл бағалар айырбас бағамына байланысты. Айырбас бағамы жоғары болған сайын, соғұрлым американдықтар үшін шетелдік өндіріс тауарлары мен қызметтерінің бағасы төмен және соғұрлым американдық импорт көлемі көп болады. Осылайша, егер айырбас бағамы өссе (және басқа да факторлар тұрақты болады), валюта нарығына қойылған АҚШ долларының көлемі ұлғаяды.

Күтілетін пайда әсері тек АҚШ долларына деген сұранысқа, бірақ қарама-қарсы бағытта жұмыс істейді. Бүгінгі айырбастау бағамы жоғары болған сайын, басқа факторлар сол күйінде қалады, бүгінгі күні АҚШ долларын сатудан және шетел валютасын сақтаудан күтілетін пайда да соғұрлым валюта нарығына жеткізілетін АҚШ долларының көлемі де көп болады.

АҚШ долларындағы ұсыныс қисығы

2 суретте валюта нарығында АҚШ доллары ұсынысының қисығы көрсетілген.

Басқа да тең жағдайларда айырбастау бағамының өзгеруі жеткізілетін АҚШ доллары көлемінің өзгеруіне және ұсыныс қисығы бойынша қозғалысқа әкеледі. Көрсеткіштер мұндай қозғалыстарды көрсетеді.

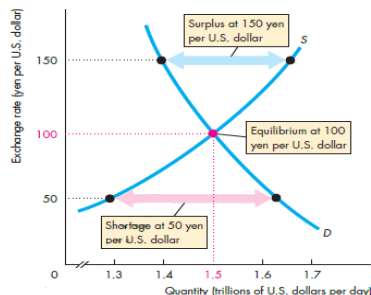
Нарықтық тепе-теңдік

Валюта нарығындағы тепе-теңдік Федералдық резервтік жүйе және басқа да орталық банктер

валютасының жеткізілетін көлемі тұтынылатын көлемге тең жағдайы.

3 суретте 1 суретте келтірілген АҚШ долларына деген D сұраныс қисығы, 2 суретте бейнеленген АҚШ доллары ұсыныс қисығы, S және тепе-тең айырбас бағамы көрсетілген.

Айырбас бағамы тұтынылатын және жеткізілетін тауарлар санының реттеуіші ретінде әрекет етеді. Егер айырбас бағамы тым жоғары болса, доллар артылады. Мысалы, 3 суретте, егер айырбастау бағамы АҚШ доллары үшін 150 иен болса, АҚШ доллары профициті болады. Егер айырбас бағамы тым төмен болса, доллар тапшылығы туындайды. Мысалы, егер айырбастау бағамы АҚШ доллары үшін 50 иен болса, АҚШ долларының тапшылығы туындайды.

Тепе-тең айырбас бағамы кезінде тапшылық, артықшылық жоқ-жеткізілетін көлемі тұтынылатын көлемге тең. – 3 суретте көрсетілген тепе-тең айырбас бағамы АҚШ доллары үшін 100 иен. Мұндай айырбас бағамы кезінде тұтынылатын және жеткізілетін сома күніне 1,5 триллион долларды құрайды.

Валюта нарығы үнемі өздерінің валюта трейдерлерінің тепе-теңдігіне тартылады, олар үнемі алуға болатын ең жақсы бағаны іздейді. Егер олар сатса, олар ең жоғары қолжетімді бағаны қалайды. Егер олар сатып алса, олар ең төмен баға сұрайды. Ақпарат трейдерден Дүниежүзілік компьютерлік желі арқылы трейдерге беріледі және баға айырбас бағамын тепе-теңдікте сақтау үшін минут ішінде түзетіледі.

АҚШ доллары басқа валюталарға қатысты қатты ауытқиды. АҚШ долларына сұраныстың немесе АҚШ доллары ұсынысының өзгеруі айырбас бағамының осы ауытқуларына әкеп соқтырады. Енді біз нарықтағы сұраныс жағынан бастап сұраныс пен ұсынысты өзгертуге мәжбүр ететін факторларды қарастырамыз.

АҚШ долларына сұраныс валюта нарығында өзгергенде

- АҚШ экспортына әлемдік сұраныс
- Шетелдік пайыздық мөлшерлемеге қатысты АҚШ-тың пайыздық мөлшерлемесі
- Күтілетін болашақ айырбас бағамы өзгереді

Валюта нарығында АҚШ доллары ұсынысы өзгергенде

- АҚШ-тың импортқа сұранысы
- Шетелдік пайыздық мөлшерлемеге қатысты АҚШ-тың пайыздық мөлшерлемесі
- Күтілетін болашақ айырбас бағамы өзгереді
- Айырбас бағамы долларға сұраныс немесе долларға ұсыныс өзгерген кезде өзгереді.
- Егер АҚШ долларына сұраныс артып, ұсыныс өзгермесе, валюта бағамы көтеріледі. Егер АҚШ долларына сұраныс артып, ал ұсыныс өзгермесе, валюта бағамы құлдырайды.
- Осыған ұқсас, егер АҚШ доллары ұсынысы азайып, сұраныс өзгермесе, айырбас бағамы артады. Егер АҚШ доллары ұсынысы ұлғайып, сұраныс өзгермесе, валюта бағамы төмендейді.
- Бұл болжамдар кез келген басқа нарық сияқты.
- Сұраныс пен ұсынысқа екі ықпал—АҚШ-тағы пайыздық мөлшерлемелердің саралануы және күтілетін болашақ айырбас бағамы-валюталық нарықтың екі тарапы бір мезгілде өзгертеді. АҚШ-та пайыздық ставкалардың дифференциалын немесе күтілетін болашақ айырбас бағамын арттыру сұранысты арттырады, ұсынысты азайтады және айырбас бағамын арттырады. Осыған ұқсас, АҚШ-та пайыздық мөлшерлемелер дифференциалының немесе күтілетін болашақ айырбас бағамының төмендеуі сұранысты төмендетеді, ұсынысты арттырады және айырбас бағамын төмендетеді.

Біз келесі дәрісте пайыздық мөлшерлемелер мен күту айырмашылығын егжей-тегжейлі қарастырамыз.